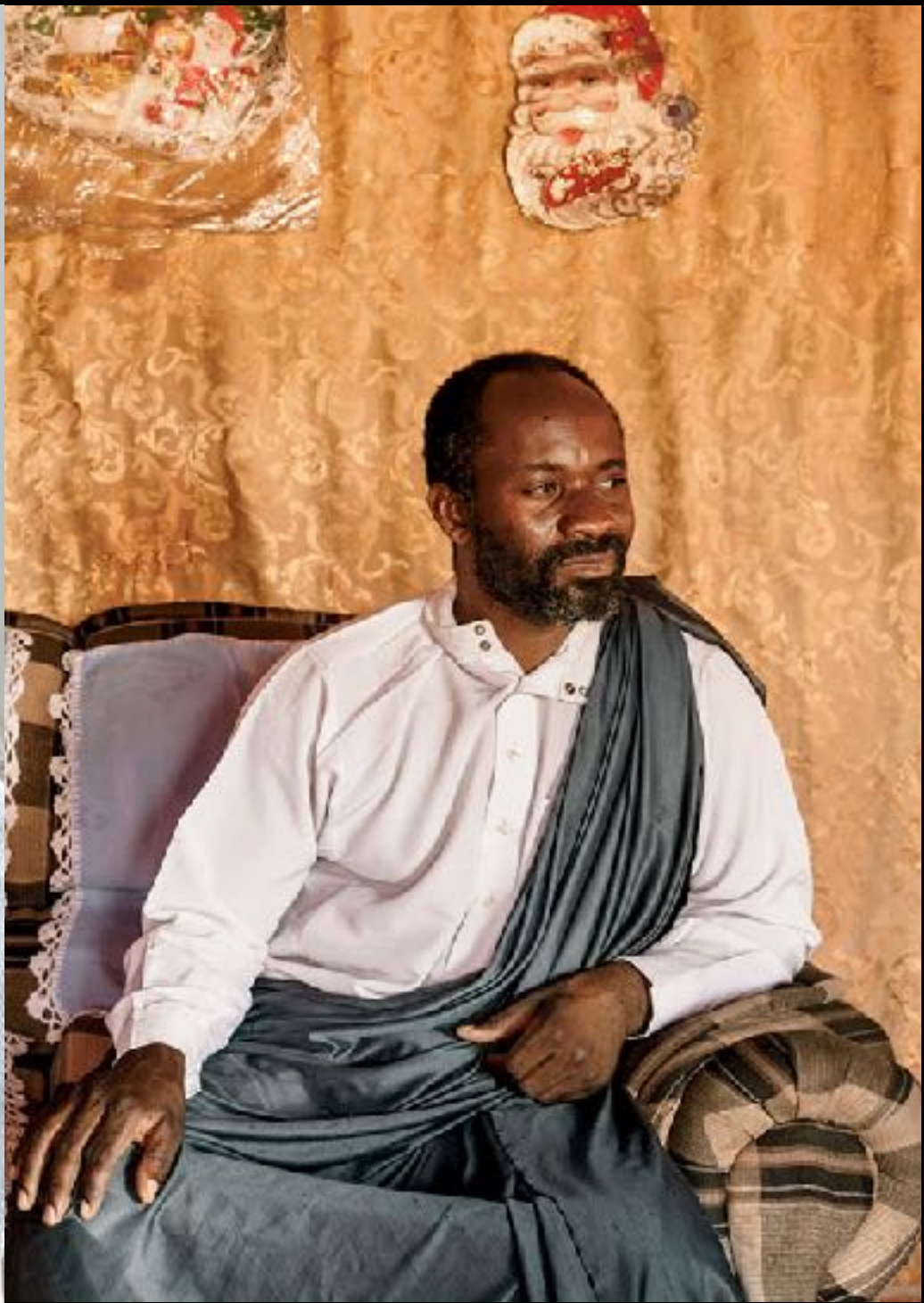
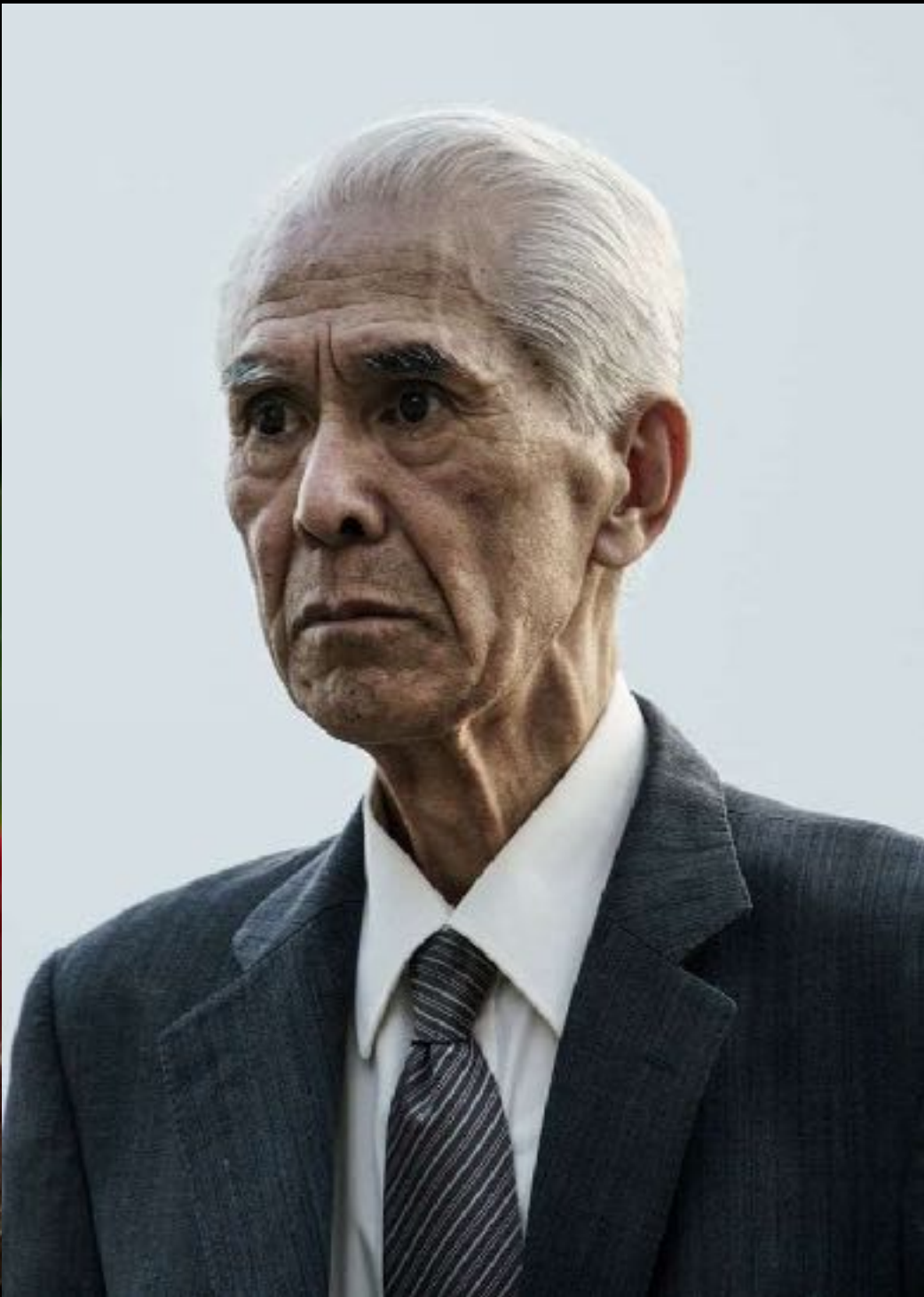

Matteusevangeliet

Jesus er jødernes konge

Hvem var de første leserne?

- Mange jøder blant dem:
 - ▶ Åpner med en slektstavle
 - ▶ Viser hvordan profetiene ble oppfylt
 - ▶ Forklarer ikke jødiske skikker slik som de andre evangelistene
 - ▶ Jesus kalles “Jødenes konge” 4 ganger
- ▶ “Himmelens rike” brukes i stedet for “Guds rike”
- ▶ Løser GT-sitater, noe jøder var mer vant med
- *Trolig jødekristerne i konflikt og debatt med den større gruppen av ikke-kristne jøder*

Tema: Er Jesus Messias?

Kort om Matteusevangeliet

- Det mest “jødiske” evangeliet —> passer at det kommer først i NT
- 130 henvisninger til GT
- Flere profetsitater enn noen annen bok i NT
- Oppfyllelser: *“Alt dette skjedde for at det ordet skulle oppfylles som Herren har talt gjennom profeten...”* (10 x + mange uten dette uttrykket)
- Hensikt: *Vise at Jesus oppfylte profetiene om Messias og var jødernes konge*
- Inneholder den mest kjente talen til Jesus: Bergprekenen i kap 5-7
- Har den mest kjente versjonen av misjonsbefalingen (28:18-20)
- Skrevet: 60-70 e.Kr.

Hovedtema i Matteusevangeliet:

*Det gamle testamentes løfter om
frelse for Israel og hele verden*

*Menighetens respons: Gjøre
disipler av alle folkeslag*

“En profet som meg vil Herren din Gud la stå fram hos deg, en av dine landsmenn. Ham skal dere høre på.” (5. Mos 18:15)

MOSES/ISRAEL

ut av Egypt

JESUS

2:15

Slik skulle det ordet oppfylles som Herren har talt gjennom profeten: Fra Egypt kalte jeg min sønn.

nesten drept av farao som barn

nesten drept av Herodes som barn

i ørkenen i 40 år

i ørkenen i 40 dager

Test 1: Stoler på Gud når han er sulten
Test 2: Nekter å sette Gud på prøve
Test 3: Nekter å tilbe noen andre enn Gud

befrir folket (jødenes store befrier)

befrir fra en dypere form for slaveri

påskene innstiftes

påskene oppfylles

(Jesus = påskelammet)

inngår en pakt

inngår en ny pakt

5 bøker

5 store taler

Intro	Kap 1-3	Jesu slektstavle og fødsel, og døperen Johannes som forløper til Jesus.	
Del 1	Kap 4-7	Jesus begynner å forkynne at himmelriket er nær, dvs. Guds frelsesplan for verden har kommet nær med Jesus. Han helbreder som et tegn på at Guds rike griper inn. Avsluttes med første tale: Bergprekenen (kap 5-7).	
Del 2	Kap 8-10	Jesus gjør flere undere og avslutter med andre tale til disiplene idet han sender dem ut (kap 10). Han sier at de må forvente både positiv og negativ respons på forkynnelsen om himmelriket.	
Del 3	Kap 11-13	Jesus selv får også både positiv respons hos folket og en voksende motstand hos folkets ledere. Den tredje talen (kap 13) består av lignelser om himmelriket, og spesielt det at riket ikke vil komme fullstendig til syne før senere blir en oppmuntring i motstanden.	Galilea
Del 4	Kap 14-18	Flere undere og konfrontasjoner. I kap 16 begynner han å undervise disiplene mer privat og begynner å snakke om sin død og oppstandelse. Peter røper at han fortsatt forventer en militær og ikke en lidende messias. Ender med en fjerde tale om disippelrelasjoner (kap 18).	
Del 5	Kap 19-25	Jesus kommer til Judea og Jerusalem og har flere konfrontasjoner med de ulike gruppene av lederne i Israel. Den femte talen handler om ødeleggelsen av templet og gjenkomsten (kap 24-25).	
Klimaks	Kap 26-28	Påskemåltidet får en ny betydning, Jesus arresteres, dømmes til døden for blasfemi, men står opp igjen. Evangeliet avsluttes med misjonsbefalingen hvor han som universets konge sender disiplene ut for å gjøre flere disipler.	Judea

1:1-17

Dette er ættetavlen til Jesus Kristus, Davids sønn og Abrahams sønn: 2 Abraham fikk sønnen Isak, Isak fikk Jakob, Jakob fikk Juda og brødrene hans, 3 Juda fikk sønnene Peres og Serah med Tamar , Peres fikk Hesron, Hesron fikk Aram, 4 Aram fikk Amminadab, Amminadab fikk Nahsjon, Nahsjon fikk Salma, 5 Salma fikk sønnen Boas med Rahab , Boas fikk sønnen Obed med Rut , Obed fikk Isai, 6 og Isai ble far til kong David .

David fikk sønnen Salomo med Urias kone , 7 Salomo fikk Rehabeam, Rehabeam fikk Abia, Abia fikk Asa, 8 Asa fikk Josjafat, Josjafat fikk Joram, Joram fikk Ussia, 9 Ussia fikk Jotam, Jotam fikk Ahas, Ahas fikk Hiskia, 10 Hiskia fikk Manasse, Manasse fikk Amon, Amon fikk Josjia, 11 og Josjia ble far til Jojakin og brødrene hans, på den tiden da folket ble bortført til Babylon.

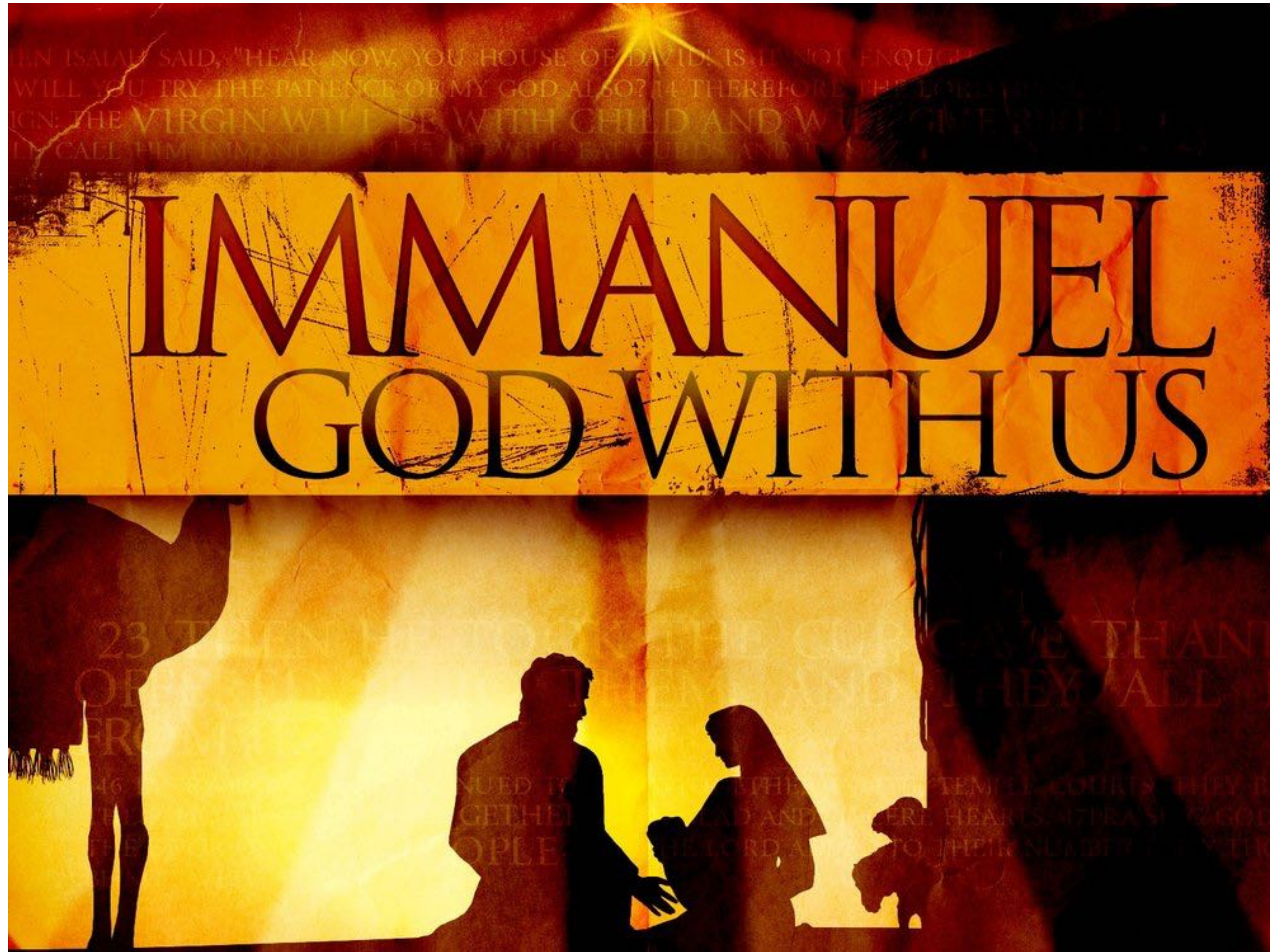
12 Etter bortføringen til Babylon fikk Jojakin sønnen Sjealtiel, Sjealtiel fikk Serubabel, 13 Serubabel fikk Abiud, Abiud fikk Eljakim, Eljakim fikk Asor, 14 Asor fikk Sadok, Sadok fikk Akim, Akim fikk Eliud, 15 Eliud fikk Eleasar, Eleasar fikk Mattan, Mattan fikk Jakob, 16 og Jakob ble far til Josef, Marias mann. Av henne ble Jesus født, han som kalles Kristus .

17 Altså er det i alt fjorten slektsledd fra Abraham til David , fjorten ledd fra David til bortføringen til Babylon og fjorten ledd fra bortføringen til Babylon og fram til Kristus .

- 14 + 14 + 14 generasjoner. 14 —> David
- 5 damer (uvanlig), forbundet mer eller mindre med skandale:
 - Tamar —> Juda (1. Mos 38)
 - “Urias kone” —> Davids store synd
 - Rut, Rahab —> hedninger
 - Maria: utenfor ekteskap
- ***Jesus kom for både menn og kvinner, syndere og rettferdige, jøder og hedninger.***

1:21-23

- “Jesus” betyr “Jahve frelser”. Likevel er det Jesus som “skal frelse sitt folk”
 - ➔ Jesus er Jahve inkarnert
- **Immanuel** fra Jes 7:14 (eg. kap. 7-11)
 - Ingen forventet en guddommelig Messias.
 - Matteus knytter den guddommelige Immanuel til Messias

Vismennene fra Østen (2:1-12)

- Begynnelsen på oppfyllelsen av Jes 60
 - Matt 2:10 —> Jes 60:5a
 - Jes 60:6 nevner gull og røkelse.
- Gull —> Jesus er konge
- Røkelse —> Jesus er prest
- Myrra —> korset? (bedøvelse + salving av døde)
- ***Folkeslagene begynte å komme så fort han var født.***

Fun facts:

- Senere i et hus, ikke i stallen (2:11, 16)
- Det står ikke at de var tre
- Det står ikke at de var konger (er dette fra Jes 60:3?)

“Rama-skriket” i 2:18

- Fra Jer 31:15 — hvor det handler om da folket ble tatt til Babylon. Hvordan kan det da bli oppfylt da Herodes drepte guttebarna?
- Israel har vært i eksil helt siden Babylon (500-tallet f.Kr.) og helt fram til Jesus kom.
- Eller med andre ord: Tilbakevendingen fra eksilet pekte fram mot frelsen i Jesus. Selv om fangenskapet i Babylon var over i 539 f.Kr., så var det enda mer grunnleggende fangenskapet over da Jesus kom.
- Nå, i Jesus, skal de *virkelig* få komme tilbake fra eksilet.

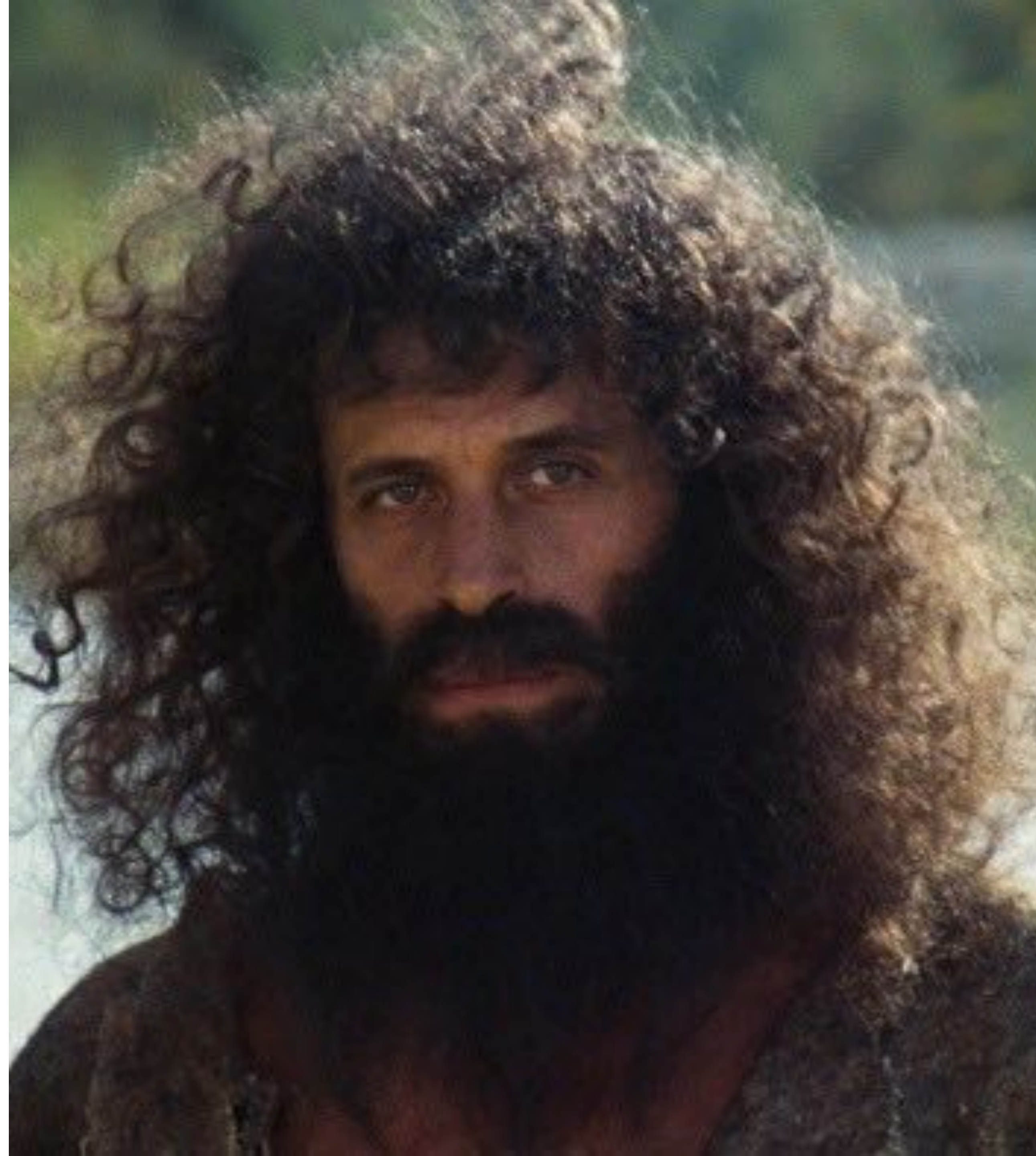
“... han skulle kalles en nasareer” (2:23)

- “Profetene”: Ingen tekst som sier at Messias skulle kalles en nasareer... (Nasaret ikke nevnt i GT, apokryfene eller rabbinisk litteratur)
 - A. Nasireerløftet fra 4. Mos 6:1-21 og Dom 13:5-7 (passer dårlig)
 - B. En oppfyllelse av Jes 11,1: “skudd” = ‘netser’ —> samme konsonanter som i Nasaret. (Men flere profeter, og bare Jesaja bruker ‘netser’ om Messias)
 - C. Et uttrykk for Messias’ lave status (Jes 53, Sal 22, Sal 69, Dan 9:26...) siden det var lav status å komme fra Nasaret (Joh 1:46).

Kap 3: Døperen Johannes

- Forkynte det samme som Jesus:
“Vend om, for himmelriket er kommet nær!” (3:1-2, 4:17)
- Jes 40:3 (om utgangen fra eksilet) —> en ny utgang kommer med Jesus (v. 3)
- v. 4: Kappe av kamelhår / lærbelte: Elia i 2 Kong 1:8. (Malaki 4:5 —> Matt 17:10-13)
- Folk bekjente syndene sine og ble døpt (v. 6, 11, jf. Luk 3:3)
- Johannesdåpen —> Jesus døper med Den hellige ånd og ild (frelse & dom, v. 11-12)

Fariseere (“separatister”)

- Oppstod ca. 160 f.Kr.
- Et parti. Mange var skriftlærde av utdanning.
- Ledende roller i synagogene. Prester kunne også være fariseere.
- Holdt “tradisjonene fra fedrene” (den muntlige Torah) i tillegg til loven (Mark 7:3). Sabbaten, renhetsforskriftene og tienden var spesielt viktig.
- Idealet var å følge lovene for renhet i templet også utenfor templet, spesielt ang. måltider. Den muntlige loven skulle være “et gjerde rundt loven” for å hindre at Moseloven ble brutt.
- Paulus var en fariseer: Apg 22:3, 26:5, Gal 1:13-14, Fil 3:5-6)

Saddukeerne

- Trolig oppkalt etter overpresten Sadok (1 Kg 4:2)
- Var knyttet til presteskapet og templet. Mange prester var saddukeere, men trolig ikke alle. De kan ha vært en slags overklasse.
- Lojale mot romerne
- Ingen muntlig Torah. Trodde ikke på de dødes oppstandelse eller engler/ånder.
- Forsvant fort etter templets ødeleggelse i 70 e.Kr.

Skriftlærde

- Et yrke: Lærere som skulle forklare loven for folket.
- Kalles også “lovkyndige” og “lovlærere” i NT. Ble kalt “rabbi”.
- Skulle ha en jobb ved siden av.
- Nesten synonymt med fariseere (Matt 5:20, kap 23), selv om de kan skilles (Mark 2:16).
- Esra kalles en skriftlærd (Esra 7:11)

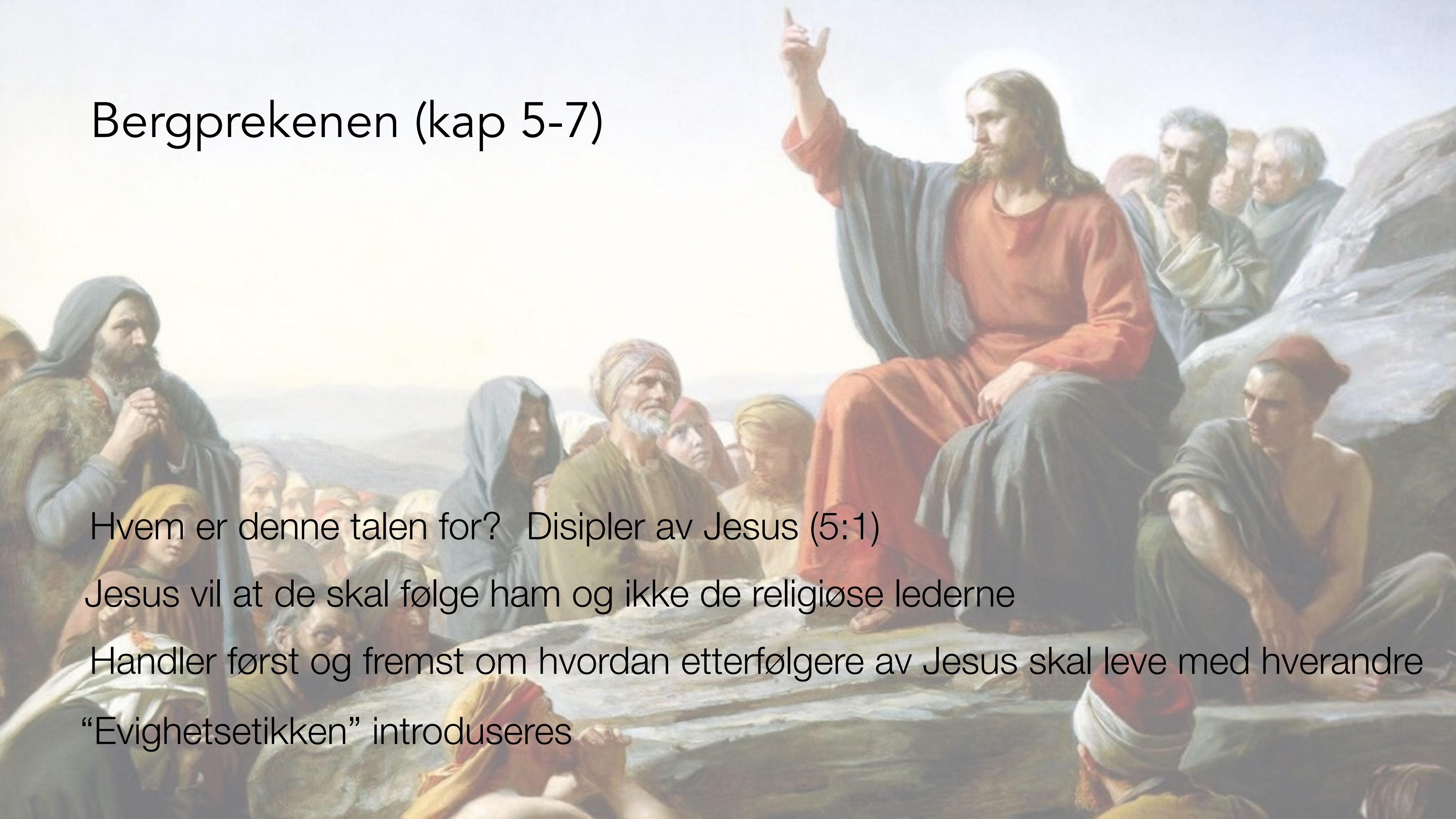
Bergprekenen (kap 5-7)

Hvem er denne talen for? Disipler av Jesus (5:1)

Jesus vil at de skal følge ham og ikke de religiøse lederne

Handler først og fremst om hvordan etterfølgere av Jesus skal leve med hverandre

“Evighetsetikken” introduseres

5,3-12: Saligprisningene ("overraskende gratulasjoner")

- Salig = Lykkelig i aller dypeste forstand
- ***Viktig: Sagt til disipler, ikke generelle utsagn. Ikke idealer å streve etter. Nettopp pga sin situasjon vil de forstå Guds rike og ønske å komme inn i det. Derfor er de salige.***
- Løfter om frelse til mennesker i nød. Peker framover mot den dagen Gud griper inn. (Passive verb: Gud er subjekt)
- Situasjonen bli snudd (v. 3-6), eller de loves en belønning (v. 7-10).
- Passende intro til Bergprekenen fordi de minner om at Gud velsigner før han krever.

Hvem er de “fattige i ånden”? (5:3)

- Disiplene var ikke direkte økonomisk fattige (fiskere, tollere), men likevel en sammenheng.
- “I det høye og hellige bor jeg og hos den som er *knust og nedbøyd i ånden*. Jeg vil gi ånden liv hos dem som er *bøyd ned*, gi hjertet liv hos dem som er *knust*.” (Jes 57:15)
- Jes 61:1 - “Han har sendt meg for å forkynne et godt budskap for *hjelpeløse...*” (eg. “fattige”, men brukes aldri som en kontrast til “rik” i GT)
- “fattige...får evangeliet forkynt.” (Matt. 11:5)
- ***Fattig = “en åndelig tigger”, en som ikke har noe å tilby Gud, men som står tomhendt foran ham.***

Salige er...

- **...de som sørger, for de skal trøstes.** “Han har sendt meg...for å trøste alle som sørger” (Jes 61:2-3). Reflekterer trolig deres åndelige situasjon (v. 3). Fordi de var fattige og uten innflytelse (maktesløse), ville de generelt være åpne for evangeliet og derfor salige.
- **de ydmyke, for de skal arve jorden.** Ydmykhet var sett på som en brist, ikke moralsk positivt. Disiplene var i utgangspunktet “ydmyke” når de ikke kunne hevde sin rett.
 - “Landet” i Sal 37:11 —> den nye jord (NT)
 - *Guds rike kommer ikke ved verdslig makt, men ved ydmykhet.*
- **de som hungrer og tørster etter rettferdigheten** —> en rettferdig dom skal skje
- **de som blir forfulgt for rettferdighets (Jesu) skyld** —> de skal vinne evigheten

- Forklarer hvordan vi skal lese resten av talen: Jesus kommer *ikke* til å si imot eller avskaffe GT med det han sier.
- *For alle profetene og loven har profetert fram til Johannes. (11:13)*
- “Rettferdighet” skal ikke tolkes som lydighet mot et lovverk, men som et liv som Jesu etterfølger i fullkomment samsvar med Guds vilje.
- Hele GT gjelder for Jesu etterfølgere, men det kan ikke tolkes rett før man forstår hvordan det er blitt oppfylt i Jesus.
 - Vi forholder oss til loven via Jesus og hans tolkning av den: Det dobbelte kjærlighetsbud (22:37-40) og den gyldne regel (7:12).
 - GT: Loven = krav —> NT: Loven = eksempler på hvordan elske Gud og sin neste

Påstand (5,17-20):

Jeg er ikke kommet for å oppheve, men for å oppfylle.

Det gamle testamentes løfter om frelse for Israel og hele verden

“It is inadequate to say either that none of the Old Testament applies unless it is explicitly reaffirmed in the New or that all of the Old Testament applies unless it is explicitly revoked in the New. Rather, all of the Old Testament remains normative and relevant for Jesus’ followers (2 Tim 3:16), but none of it can rightly be interpreted until one understands how it has been fulfilled in Christ. Every Old Testament text must be viewed in light of Jesus’ person and ministry and the changes introduced by the new covenant he inaugurated.”

– Craig Blomberg

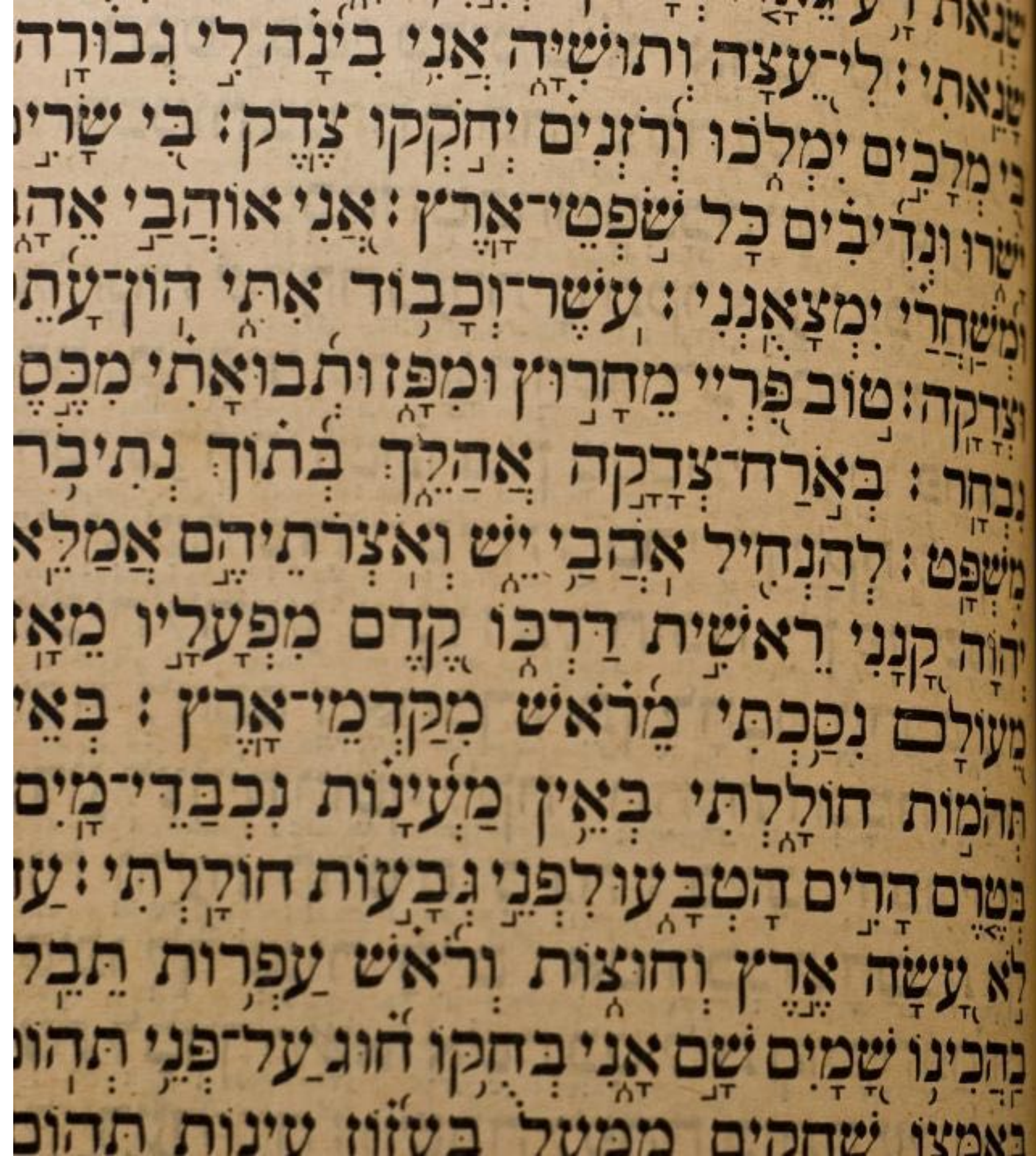
Hva betyr "rettferdighet" i Matteusevangeliet?

- Paulus: Juridisk frifinnelse
- 1:19 - Josef var rettferdig. Betyr ikke at Josef var syndfri men "lovlydig" og rettskaffen.
- Brukes om gode mennesker (5:45), om gode gjerninger (6:1), som parallell til "profet" (10:41, 13:17), om det som er "rett" (20:4), om Johannes' budskap (21:32), om fariseernes image (23:28), om Abel (23:35), om sauene som skilles fra geitene (25:37, 46).
- *En livsstil som kjennetegnes av å ære Gud og leve etter hans vilje. Samme i GT og i jødisk litteratur fra Jesu tid. Kan sies å være resultatet av frelsen.*

“Antitesene” (5:21-48)

- Et misvisende navn: Noen har trodd han korrigerer GT (men 5:17!)
- “Dere har hørt det er sagt.... men *jeg* sier dere...”
 - Profetene: “Så sier Herren...”
 - Jesus vil at folket skal følge ham i stedet for lederne.
- Poenget:
 1. Utvide Loven til å omfatte *holdningen bak handlingen* og dermed få fram Lovens egentlige mening.
 2. Vise hvordan dette overgår Moseloven uten å motsi den.

“Antitesene” (5:21-48)

1. v. 21-26: Du skal ikke drepe —> ***Sinne og strid er synd*** (og kan føre til mord)
 2. v. 27-30: Ikke bryte ekteskapet —> ***begjæret er synd*** (og kan føre til ekteskapsbrudd)
 3. v. 31-32: Skilsmisse = ok —> skilsmisse ok ***bare hvis grunnen er hor***
 4. v. 33-37: Bruk av Gud for å øke egen troverdighet —> ***vær troverdig uansett***
 5. v. 38-42: Retten til hevn —> ***tål å bli fornærmet og “gå en ekstra mil”***
 6. v. 43-47: Alle behandler sine egne bra —> ***elsk også fiendene deres***
- v. 48: Ikke et uoppnåelig ideal, men en oppfordring til å bli mer lik Gud som forklart i kap 5.

Herrens bønn / Fadervår / Vår Far (6:9-13)

Gud er vår Far i himmelen, både nær og majestetisk, som vet hva vi trenger før vi ber om det.

3 om Gud

(som vi trenger å minne oss selv om)

1. **Navn:** I Guds rike holdes Gud hellig, samtidig som han er vår Far.
2. **Rike:** Riket som kom inn i vår verden med Jesus skal en dag komme fullstendig
3. **Vilje:** Jesu holdning om at Guds vilje skal skje må være vår holdning (26:36-46)

1. **Tillit:** En daglig avhengighet av Gud, som Israel med manna i ørkenen. Innstillingen til en dagarbeider.
2. **Tilgivelse:** En påminnelse om å tilgi hverandre for å bevare fellesskapet
3. **Farer:** Vær obs på fristelser. Be om hjelp til å komme unna det onde.

3 om oss

(som vi trenger å minne oss selv om)

“La oss ikke komme i fristelse...”

Bokstavelig: “Led oss ikke inn i fristelse/prøvelse”

Jesus ble så av Ånden ført ut i ødemarken for å bli fristet av djevelen. (4:1)

Se det bare som en glede, søsken, når dere møter alle slags prøvelser. (Jak 1:2)

Våk og be om at dere ikke må komme i fristelse! (26:41)

Ingen som blir fristet, må si: "Det er Gud som frister meg." For Gud fristes ikke av det onde, og selv frister han ingen. Alle blir fristet av sitt eget begjær, som lokker og drar. (Jak 1:13-14)

Troen, som er mye mer verdt, må også prøves... (1 Pet 1:7)

Og Gud er trofast, han vil ikke la dere bli fristet over evne. Nei, når dere blir fristet, vil han vise en utvei, slik at dere kan holde ut. (1 Kor 10:13)

Forslag 1: Ikke la oss bli fristet slik Jesus ble.

Forslag 2: Ikke la oss bukke under for fristelse.

- Avslutning som skal få tilhørerne til å tenke over hva han har sagt og ta budskapet over i handling.
- Er du klok, lever du etter Bergprekenen.
- Uforstandig: Ikke den som ikke hører hva Jesus sier, men den som hører og ikke setter det ut i livet. Han kaster fra seg visdommen.

Hør og gjør (7:24-28)

Himmel og jord skal forgå, men mine ord skal aldri forgå. (Matt 24:35)

3. tale: Lignelser om himmelriket (13:1-52)

- **Såmannen:** Guds rike har varierende respons
- **Ugresset i hveten og fiskenoten:** Menigheten er en miks. Gud skal skille i dommen.
- **Sennepsfrøet og surdeigen:** Guds rike begynner smått men vokser i det skjulte
- **Skatten og perlen:** Himmelriket er mer verdt enn alt annet.
- ***Guds rike er annerledes enn de forventet.***
- Lignelsene gjorde budskapet tilgjengelig for de som var åpne for det - før Jesu død og oppstandelse. De som har åndelig innsikt (evt. er åpne), vil forstå lignelsene og få enda mer innsikt (v. 10-17).

Hvordan oppfyller Jesus GT?

- *“Dra bort fra landet ditt og fra slekten din og fra farshuset ditt til det **landet** som jeg skal vise deg! Jeg vil gjøre deg til **et stort folk...** I deg skal **alle slekter på jorden velsignes.**”* (1. Mos 12:1-3)
- **Israels historie i GT er oppfylt** fordi Jesus er grunnen til at Gud utvalgte Abraham i utgangspunktet. Via Israel skulle Jesus komme. Jesus er hele poenget med Israels historie (Matt 2:15, Matt 26:26-29).
 - ➔ **Den nye Moses** (5. Mos 18:15)
 - ➔ **Davids etterkommer** - den store Kongen som skal regjere over hele jorden til evig tid
- **Loven:** Skulle bare gjelde fram til **løftet til Abraham ble oppfylt** (Gal 3, Rom 10:4)
 - ➔ **Ofringene oppfylt** i Jesu død (Hebr 9, Rom 3:25, Joh 2:21)
 - ➔ **“De sivile lovene”** for Israel **oppfylt** fordi Guds folk ble større enn etniske Israel da Jesus kom (Hebr 4)
 - ➔ **“De moralske lovene” oppfylt** fordi Jesus er den eneste som har klart å holde hele loven, og han har holdt loven for oss (Rom 8:1-4). Loven viser hva som kreves for å være “rettferdig” i Guds øyne, og det gis nå til alle som tror (Rom 3:22).

Kap 16:13-28

- **Folk:** Døperen Johannes, Elia, Jeremia, en annen av profetene. En talsmann for Gud.
 - Forventet ikke en guddommelig Messias, men et menneske sendt av Gud for å sette Israel fri og bli deres *konge*.
- **Peter (på vegne av disiplene):** Messias, den levende Guds Sønn.
 - Det å forstå at Jesus er den guddommelige Messias og inkarnerte Guds Sønn kommer ikke fra menneskelig resonnering, men ved Guds åpenbaring.
- **“På denne klippen”** (Du er *Petros*, og på denne *petra*...)
 1. **Kirken skal bygges på Peter og alle paver etter ham (katolsk).** Ingen ser ut til å ha tolket det slik før 2-300 år senere. Selv opp til 1560 var det mange ulike katolske tolkninger, men Luthers reaksjon førte til at man holdt på Peter. Ingen etterfølgere av Peter nevnes. *Petra* er hunkjønn.
 2. **Kirken skal bygges på åpenbaringen/bekjennelsen/sannheten om at Jesus er Messias.** Spesielt etter Reformasjonen. Men det sies trolig om Peter.
 3. **Peter ble kirkens pionér og representerer kirken.** V. 19 gjentas om alle disipler i 18:18 og gjelder trolig tilgivelse for syndene (Joh 20:23). Kirken er bygd på alle apostlene (Ef 2:20). Peter er først kronologisk (første gang Jesus kalles Messias i Matteus), ikke hierarkisk.

4. tale: Disippelrelasjoner (kap 18)

Spørsmål: **Hvem er den største i himmelriket? (v. 1)**

Svar: **Den som gjør seg selv liten (“ydmyker seg”) som et barn. (v. 4)**

Et barn gjør ikke “seg selv liten” bevisst, de bare er det - først og fremst fordi de er avhengige av voksne.

Ingen kan frelse seg selv, de må være klar over at de er avhengige av Gud for dette. De som innser dette, er de største i himmelriket.

Et overraskende svar som snur alt på hodet. Guds rike er utrolig.

Sier Jesus at **ingen** er størst i himmelriket, siden alle må gjøre seg like små for i det hele tatt å komme inn? (v. 3)

4. tale: Om disippelrelasjoner (kap 18)

- Ydmykheten i praksis (v. 5): **Disipler må ønske alle andre disipler (10:42) velkommen inn i fellesskapet**
- v. 6-14: Alvorlig å lokke “en av disse små som tror på meg” (en disippel) til fall, eller forakte dem.
- v. 15-20: Hva skal vi gjøre når noen i menigheten synder?
- v. 21-35: Lignelse som forklarer viktigheten av tilgivelse i det kristne fellesskapet (6:12, 14-15)

Hva med våre disippelrelasjoner?

- Hva kan få oss til å gjøre oss selv store?
- Behandler vi andre disipler som om de er Jesus selv eller forskjellsbehandler vi? Har vi en tendens til å fokusere på noen spesielle og overse andre? (Jak 2:1-4)
- Hva gjør vi med konflikter? Hva kan ødelegge fellesskapet?
- Er vi klar til alltid å tilgi når noen ber oss om det?

Lignelse: “en oppdiktet fortelling, men likevel i samsvar med dagliglivet, som billedlig beskriver spesielt Guds rikes natur”

Hvordan skal lignelsene tolkes?

Jesus forklarer bare to: Såmannen + Ugresset i hveten

Han forklarer detaljene som metaforer

Noen standard-metaforer:

- ▶ Autoritetsperson (herre, konge, far...) = Gud
- ▶ Vingård (Jes 5:1-7, Jer 12:10) = Israel
- ▶ Innhøstning = dom
- ▶ Ild = dom
- ▶ Måltid = Messias' festmåltid i den nye tidsalder

metafor: *uttrykk brukt i overført betydning, billedlig uttrykk* (gr. 'overføring')

allegori: *utvidet metafor* (gr. 'si noe annet')

Forstå
Såmannen
(Mark 4:13)

3 tips:

1. Vi bør unngå overtolkning. Alle detaljer er ikke metaforer. De fleste lignelsene har trolig 2-3 poeng, avhengig av antallet “karakterer”.
2. Tolk i lys av konteksten i evangeliene.
3. Meningen må være noe som publikum ville forstått i sin historiske setting.

Lignelsen om ugresset i hveten (13:24-30 + 36-43)

WHEAT: before it is fully ripe.

TARES: *Lolium Temulentum*

Lignelsen om ugresset i hveten (13:24-30 + 36-43)

Hvem er publikum?

Folkemengden (v. 34) og disiplene (v. 36)

Hva er nyttig bakgrunnsinformasjon?

Ugresset = kanskje svimling, ligner på hvete og vanskelig å se før den er moden. Giftig. Vil ødelegge alt melet om den males sammen med hveten.

Hva betyr metaforene?

Mannen = Menneskesønnen

Åkeren = Verden

Det gode kornet = Rikets barn

Ugresset = Den ondes barn

Fienden = djevelen

Høsten = Verdens ende/dom

De som høster inn = Englene

Hva er overraskelsen?

De skal *ikke* luke åkeren!

Hva er hovedpoenget?

Hele verdens ses på som Guds rike, som etter dommen skal bestå kun av rikets barn. Guds rike er i denne verden nå, men blir ikke tydelig før til slutt. Er noe av ugresset innenfor menigheten?

Anvendelse:

Bare Gud kan dømme rettferdig, vi må ikke dømme for tidlig og prøve å skille ut Rikets barn nå. Vi kan komme til å gjøre skade hvis vi prøver å dømme.

Lignelsen om surdeigen (13:33)

- "Himmelriket er likt en surdeig som en kvinne tok og la inn i tre mål mel, så det hele til slutt var gjennomsyret."
- **Publikum:** Folket (v. 2-3, 34, 36)
- **Surdeig:** Vanligvis et negativt symbol i NT, men ikke her.
- **Poeng:** Selv om himmelriket ikke var synlig for dem, vil det til slutt forvandle alt.
- **Anvendelse:** Vårt arbeid for Guds rike virker av og til forgjeves og uviktig. Kan kirken forandre historien? Kan et prinsipp utgjøre en forskjell? Vi ser ofte ikke resultatene underveis. Guds rike vokser i det skjulte, men det skal bli synlig til slutt. Vi må bare være trofaste.

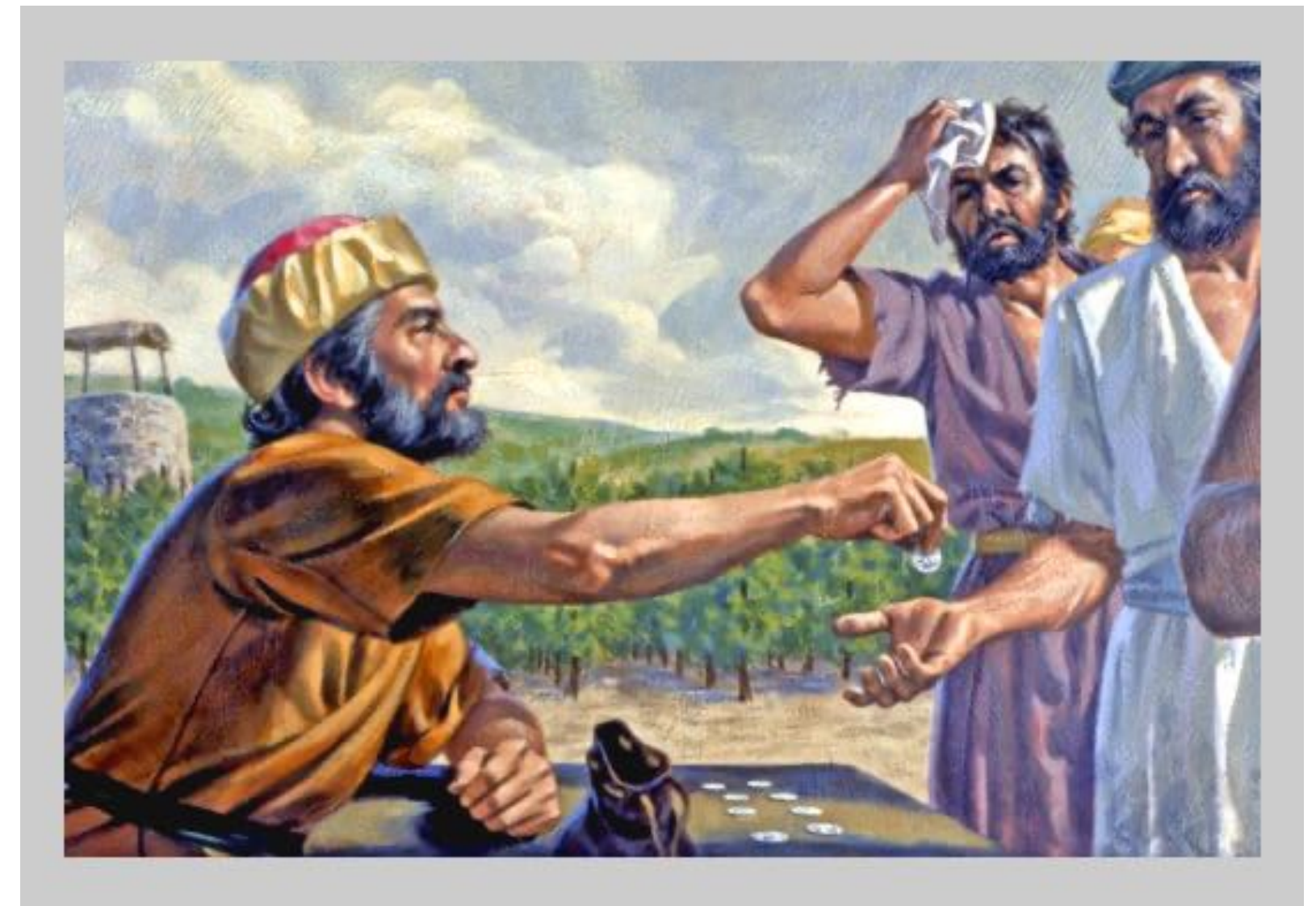
Lignelsene om skatten og perlen (13:44-46)

- **Publikum:** Disiplene (v. 36)
- **Gjentakelser:** “...gikk han bort og solgte alt han eide, og kjøpte...”
- **Poeng:** Man kan snuble over Guds rike, og man kan lete målbevisst etter det. Guds rike fortjener full overgivelse uansett.
- **Anvendelse:** Guds rike er så kostbart og viktig at det må være viktigere enn alt annet i livene våre. Livene våre bør dreie seg om Guds rike, livene våre endres når vi blir en del av Guds rike. Av og til kreves drastiske handlinger.

- **Publikum:** Disiplene (19:25)
- **Kontekst:** “Hva skal vi få?” (19:27) ...skal få mangedobbelt igjen... *Men* mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.” (v. 29-30) *For* himmelriket er likt...
- **Metaforer:**
 - Jordeier = Gud
 - Vingård = Israel (Jes 5:1-7, Jer 12:10)
- **Historisk bakgrunn:** En denar = en vanlig dagslønn
- **Overraskelse:** Alle får samme lønn!
- **Poeng:** Vers 16. Disiplene ville ikke få noen fordel av å ha vært med Jesus lengst. De som kommer sist inn i Guds rike settes på lik linje med resten og får et slags fortrinn. Guds nåde er så stor at den kan oppleves urettferdig for de som synes de fortjener noe.
- **Anvendelse:** Forventer vi som har jobbet hardt og lenge at vi skal få noe mer av Gud enn andre som har vært kristne bare en kort tid?

Lignelsen om arbeiderne i vingården (20:1-16)

Lignelsen om de to sønnene (21:28-32)

Hvem er publikum?

Overprestene og folkets eldste (v. 23)

Kontekst:

De nektet å akseptere Johannes og budskapet hans (v. 27, 32)

Den første av tre lignelser om troløsheten til Israels religiøse ledere

Metaforer:

Faren = Gud

Vingården = Israel

1. sønnen = Tollerne og horene

2. sønnen = De eldste og overprestene

De eldste og overprestene:

Kaller Gud for “herre”, men gjør ikke hans vilje (—> 7:21)

“Sa ja” til Loven og Profetene, men avviste Johannes, den største av profetene (11:11)

Den som avviser Johannes, avviser Jesus (3:2 = 4:17)

Tollerne og horene ble sett på som forrædere. De påstod ikke å holde loven og profetene, men de trodde Johannes.

Anvendelse: Å gjøre Guds vilje er mer enn ord (7:21-27, 25:31-46). Det handler ikke om å holde loven, men å si ja til evangeliet uansett hvem du er.

5. tale (del 1): Matt 24

5. tale (del 1): Matt 24

Tempelets fall i 70 e.Kr. **må** være med!

Mark 13,4: "Når skal dette skje, og hva er tegnet på at alt dette skal fullbyrdes/ende?"

Luk 21,7: "Når skal dette skje, og hva er tegnet på at dette skal begynne/skje?"

v. 3: "Når skal dette skje, og hva er tegnet på ditt komme og verdens ende?"

v. 4-14: Tegn som ikke betyr verdens ende, men bare begynnelsen på en "trengselstid". V. 9-13 = 10:17-22 (2. tale, utsendelsen av apostlene). **Verdens ende** skjer ikke før evangeliet har blitt forkynt i **hele verden** for **alle folkeslag**. (??)

Hvordan passer dette med v.
36, 39, 42, 44, 48-50?

"Oikomene" =
Romerriket 6 av 14x

Rom 1,8: i hele **verden** ("kosmos") blir det fortalt om deres tro

Kol 1,6: evangeliet har utbredt seg i hele **verden** ("kosmos")

Kol 1,23: evangeliet er blitt forkynt for alle skapninger under himmelen

v. 9: hates av **alle folkeslag**

Luk 21,24: bortført til **alle folkeslag**

Apg 2,5: jøder fra **alle folkeslag**

Rom 1,5: føre til tro mennesker av **alle folkeslag**

2. Tim 4,17: fullføre forkynnelsen så **alle folkeslag**

kunne få høre

NB: Til tross for all motstanden, kommer evangeliet til å spres!

A. Pga. Bibelens "løse" definisjon av **alle folkeslag** ("hedningene generelt") og NTs syn på **verden** handler v. 14 trolig om **evangeliets generelle utbredelse i Romerriket før år 70. Deretter kan verdens ende skje når som helst.**

B. Evt. at denne trengselstiden skal føre til **en generell spredning av evangeliet til folkegrupper over hele jorden (som også har skjedd for lengst) før Jesu gjenkomst skjer.**

5. tale (del 1): Matt 24

Tempelets fall i 70 e.Kr. må være med!

Mark 13,4: "Når skal dette skje, og hva er tegnet på at alt dette skal fullbyrdes/ende?"

Luk 21,7: "Når skal dette skje, og hva er tegnet på at dette skal begynne/skje?"

v. 3: "Når skal dette skje, og hva er tegnet på ditt komme og verdens ende?"

v. 4-14: Tegn som ikke betyr verdens ende, men bare begynnelsen på en "trengselstid". V. 9-13 = 10:17-22 (2. tale, utsendelsen av apostlene). **Verdens ende** skjer ikke **før evangeliet har blitt forkynt i hele verden for alle folkeslag**.

v. 15-21: Tegn på at tempelet skal ødelegges (den jødiske krig 66-70 e.Kr., en "stor trengselstid")

- "det motbydelige som ødelegger" (Dan 8:11-13, 9:27, 11:31, 12:11) = Jerusalem omringet av hærer (Luk 21:20)
- Eusebius, *Kirkehistorie* 3.5: "Medlemmene av menigheten i Jerusalem, ved hjelp av et ord gitt ved en åpenbaring til troverdige personer der, ble beordret om å forlate byen før krigen begynte og slå seg ned i en landsby i Perea kalt Pella. Til Pella emigrerte de som trodde på Kristus fra Jerusalem." (ca. år 68)

v. 22-28: I denne trengselstiden fram til verdens ende (v. 4-14) må de ikke bli ført vill.

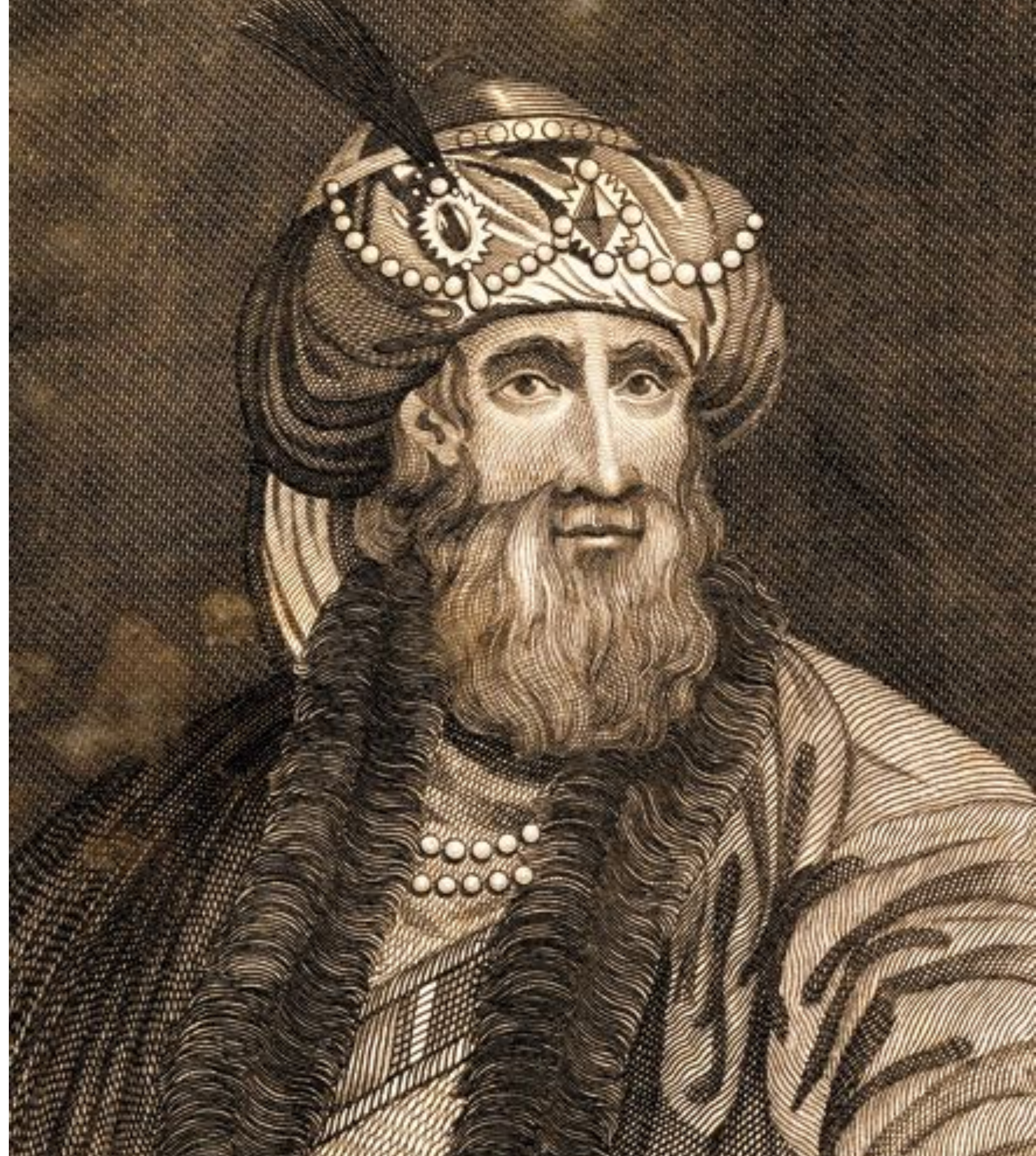
v. 29-31: Så snart trengselstiden er over, **kommer Jesus tilbake**.

v. 32-36: **Både trengselstiden og tempelets ødeleggelse skal skje innen en generasjon, og det betyr at gjenkomsten kan skje når som helst etter dette. Men i motsetning til tempelets fall, vet ingen når gjenkomsten vil skje.**

Historikeren Josefus

“Det brød ut en unormal storm om natten, med den største voldsomhet og veldig sterk vind, med de største regnskyll, med stadige lyn, fryktelig torden og forbløffende rystelser og rumlinger som i et jordskjelv. Disse tingene var et tydelig tegn på at en ødeleggelse kom over menneskene, når verdensordenen havnet i slik uorden; og enhver ville gjette at disse undrene var en advarsel om store kommende ulykker.”

Den jødiske krig 4.4.5.

Ødeleggelsen av templet i Jerusalem i år 70 e.Kr.

Kirkehistorikeren Eusebius

“Enhver som sammenligner vår Frelsers ord med resten av historikerens nedskrivning av hele krigen kan ikke unngå å bli forbløffet, og å anerkjenne som guddommelig og ytterst imponerende den innsikten i framtiden som blir åpenbart ved vår Frelsers forutsigelse.”

Kirkehistorie 3.7.

All nine of these preliminary events in fact occurred before A.D. 70,⁴³ though most if not all have recurred many times since then as well. Various messianic pretenders arose, most notably Theudas (Acts 5:36; Josephus, *Ant.* 20.97-99, 160-72, 188, who describes other false claimants as well). The war of Israel against Rome began in A.D. 66–67 and was preceded by the growing hostility incited by the Zealots. Famine ravaged Judea, as predicted in Acts 11:27-30, datable to ca. A.D. 45–47 by Josephus, *Ant.* 20.51-53. Earthquakes shook Laodicea in A.D. 60–61 and Pompeii in A.D. 62 (cf. also Acts 16:26). Persecution dogged believers' footsteps throughout Acts; internal dissension so tore apart the church at Corinth (1 Cor 1–4) that God even caused some to die (1 Cor 11:30). Numerous New Testament epistles were written primarily to warn against false teachers and perversions of Christianity, most notably Galatians, Colossians, 1 Timothy, 2 Peter, and Jude. Arguably, the concept of “love running cold” most aptly characterized the days of the Neronian persecution of Christians in the midsixties.⁴⁴ Paul, finally, with whatever rationale, could claim that by at least the late fifties, the gospel had gone out to all the *oikoumenē*—known world or empire (Rom 10:18).

5. tale (del 1): Matt 24

- **Vi kan ikke tidfeste gjenkomsten, heller ikke utsette den ved å la være å evangelisere (v. 36, 42, 44, 48-50).**
- **Jesus kan alltid komme igjen i morgen!**

“It demonstrates that everything necessary for Christ’s return was accomplished within the first generation of Christianity, so that every subsequent generation has been able to believe that Jesus could come back in their times.” (Blomberg)

v. 37-51: Hovedpoenget til Jesus er “Våk!” Han gir ikke informasjon om når gjenkomsten skjer, men oppmuntret til tro og utholdenhet.

5. tale (del 2): Matt 25

v. 1-13: Lignelsen om brudepikene. Alle sovner, men de kloke var forberedt. Ingen vet tidspunktet for gjenkomsten. Den kan bli forsinket, men vi må uansett være forberedt.

v. 14-30: Lignelsen om talentene. Tjen Herren mens du venter. Ikke forsøm hva du har fått og blitt betrodd, og vær lydig mot oppdraget.

v. 31-46: Dommen. Jesus kommer tilbake for å dømme levende og døde. Domsgrunnlaget er hva man har gjort mot “disse mine minste søsken”, trolig Jesu disipler (10:42, 11:11, 18:6, 10, 14) og dermed Jesus selv. Trolig fordi de tok imot budskapet deres (ved tro). Overraskelsen er ikke at de er frelst eller ikke, men at de gjorde det mot Jesus.

Misjonsbefalingen (28:16-20)

- *“Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.”* (Matt. 28:18-20)
- “Gående, derfor, **gjør disipler**, døpende dem og lærende dem...”
 - Gjør disipler, ikke bare evangelisering.
- “Gud med oss” (1:23) —> “Se, jeg er med dere alle dager...” (28:20)

Mens vi venter på Jesus...

- Hva gjør vi? Hvordan lever vi livene våre?
- På hvilke måter er det lett å bli ført vill mens vi venter? Hva kan gjøre at vi mister troen?
- Guds ord er ikke bundet (2 Tim 2:9). Hvordan oppmuntret det deg at evangeliet går fram selv når vi møter motstand?

